

Конференції Conferences

Фулбрайтівці обговорюють співпрацю інтелектуалів та влади

Мирослава Антонович

доцент Національного університету
«Києво-Могилянська академія»,
Фулбрайтівський науковець 1996 р.
в Університеті Сінсіннаті (Огайо)

Myroslava Antonovych

Associate Professor, National
University «Kyiv-Mohyla Academy»
Fulbright Scholar at the University
of Cincinnati, Ohio

7 — 9 жовтня 2005 року Програма ім. Фулбрайта в Україні та Фулбрайтівське товариство провели VIII щорічну Фулбрайтівську конференцію на тему «Інтелектуали і влада» на базі Львівського національного університету ім. Івана Франка. Конференція мала на меті продовжити діалог про громадську позицію інтелектуалів, обговорити механізми взаємодії інтелектуалів з владою, зокрема, через наукову експертизу урядових проєктів. Цей діалог був започаткований ще під час семінару «Громадська позиція інтелектуалів» у лютому 2005 р.

Відкриваючи фулбрайтівську конференцію, директор Програми ім. Фулбрайта в Україні Марта Богачевська-Хомяк акцентувала увагу на важливості для інтелектуалів, з одного боку, бути суспільно-активними, а з іншого боку — на необхідності «приручити владу для загального добра». Президент Українського фулбрайтівського товариства Ольга Гомілко говорила про «владу» розуму в суспільстві, яку покликані здійснювати інтелектуали. Ректор Кременчуцького політехнічного університету Михайло Загірняк акцентував увагу на необхідності надання інтелектуальній еліті певної автономності. Ректор Українського католицького університету Борис Гудзяк зазначив, що, з одного боку, ми маємо в Україні інтелектуалів, неспроможних переконливо комунікувати з владою, а з іншого — владу, яка не вміє користуватись з цього інтелектуального середовища. Обидві ці галузі могли б зустрітись у новому вимірі — служіння народу. Цікавими думками поділився у своєму виступі директор Інституту історичних досліджень Львівського національного університету ім. Івана Франка Ярослав Грицак. Він виділив три типи інтелігента: опозиційного до влади революціонера, державного бюрократа і інтелігента англо-саксонського зразка, який займається професійною діяльністю і час від часу протестує проти обмежень політичних прав. Ярослав Грицак висловив переконання в тому, що наука і держава мають бути двома незалежними одиницями, а звідси необхідність ліквідації всіх атестаційних комісій, які виступають від імені держави.

Під час конференції паралельно працювали шість секцій та три круглих столи, що дало можливість провести предметне обговорення за інтересами та спеціалізаціями учасників конференції більшої кількості питань. Зокрема, були проведені секції «Інтелектуал і публічний простір» (модератори: Наталя Висоцька (Київський національний лінгвістичний університет) та Володимир Навроцький (Інститут філософії НАН України); «Автономія університетів, консорціум університетів» (модератор: Тетяна Яхонтова (Львівський національний університет ім. Івана Франка); «Суспільство знань» (модера-

тор: Ярослав Шрамко (Криворізький державний педагогічний університет); «Успіхи і прорахунки в демократичному розвитку в світлі політичних подій після виборів 2004 р. (з досвіду України та США)» (модератори: Антоніна Колодій (Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління) та Сергій Пролєєв (Інститут філософії НАН України); «Роль інтелектуалів у вирішенні проблем екології, життєзабезпечення, здоров'я людини» (модератори: Юрій Посудін (Національний аграрний університет, Київ), Ольга Решетнікова (Луганський державний медичний університет) та «Механізми взаємодії інтелектуалів з владою» (модератор: Олег Білий (Інститут філософії НАН України).

Актуальні проблеми взаємодії інтелектуалів та влади обговорювались і під час круглих столів «Інтелектуали і мовно-культурна політика влади» (модератор Олександр Коновець (Інститут журналістики, Київський національний університет); «Звільнення спеціалізованих вчених рад з під опіки ВАКУ — шлях до автономізації університетів» (модератор Елеонора Носенко (Дніпропетровський національний університет) та «Громадська оцінка приватизаційних процесів» (Модератор: Іванна Бакушевич (Тернопільський інститут соціальних та інформаційних технологій.)

Всеволод Речицький, доцент Національної юридичної академії ім. Ярослава Мудрого (Харків), в інтерв'ю газеті «День» зауважив: «Наша влада ніколи не вважала, що вона повинна прислухатися до науки. Наука виконувала атрибутивну функцію при владі. З іншого боку, наука в тому стані, в якому вона перебуває, не дуже владу й цікавить. Скажімо, особисто я працюю в галузі конституційного права і знаю, що в Україні існує величезна різниця між офіційною позицією юридичної спільноти і її неофіційною позицією. Тому я вважаю, що для інтелектуалів нині вихід — неурядові організації, зокрема правозахисні. Я сам належу до Харківської правозахисної групи, певно, однієї з найбільших в Україні. Ми видаємо книжки, маємо власні часописи і ведемо роботу в багатьох напрямках. Загалом існує велика спокуса створювати громадянські інститути, вважаючи їх панацеєю, часткою прогресу. В Україні є величезна кількість формально освічених людей, але мало інтелектуалів. Вважаю суто міфологічною позицію, що Україна є загалом добре освіченою країною».

Ця конференція також дала можливість тридцяти новим американським фулбрайтівським науковцям, які проведуть 2005—2006 навчальний рік в університетах України, познайомитись з механізмами взаємодії інтелектуалів з владою в Україні та поділитись своїм власним досвідом.

Результатом конференції стало звернення її учасників до українського уряду, яке засвідчило глибоке занепокоєння проблемами, що стоять перед українським суспільством у галузі освіти і науки, та сформулювало конкретні пропозиції щодо їх подолання.

Звернення учасників восьмої міжнародної конференції Українського Фулбрайтівського товариства (Львів, 7–9 жовтня 2005 р.)

Ми, учасники Восьмої щорічної міжнародної конференції «Інтелектуали і влада» Українського фулбрайтівського товариства звертаємось до українського суспільства і українського уряду із закликом провести глибокі і системні реформи у галузі освіти і науки нашої країни. Наше переконання в необхідності реформ ґрунтується на усвідомленні того, що стан науки, освіти та інформатики в Україні знаходиться практично на рівні імітації їх відповідності сучасним вимогам, а саме:

- Україна має непропорційно низький до своїх потреб рівень наукового книговидавництва, книготоргівлі та доступу до засобів електронного зв'язку. Справжньою пустелею, з огляду на вимоги сучасного інформаційного обміну, виглядають українські університетські та академічні бібліотеки.
- Ми констатуємо відсутність в українських університетах справжньої академічної свободи. Не науковці, а чиновники вирішують в Україні питання: кому вчити, кого вчити, чому вчити та як вчити.
- Закордонні наукові стажування та відрядження професорів та викладачів українських вищих навчальних закладів навіть четвертого ступеня

акредитації не мають гарантованої адміністративної підтримки. Вже довгий час в інститутах Національної академії наук наукових відряджень немає навіть в межах України. Відомим є приклад звільнення молодого доктора наук з роботи в столичному університеті тільки за те, що він скористався можливістю закордонного стажування.

- Визначення наукової кваліфікації здійснюється в Україні на основі застарілих і формалізованих Вищою атестаційною комісією (ВАК) критеріїв оцінки. Прикро, але Вищою атестаційною комісією стандартизується не тільки загальна форма (стиль) викладення наукових результатів. Панування шаблону сягає нині рівня методології наукових досліджень.
- Скерування наукової та освітньої політики в напрямку до стандартів Болонського процесу здійснюється в Україні директивно-примусовими методами. При цьому очевидними є адміністративні намагання змінити форму української вищої освіти за умов збереження її застарілого змісту. Академічна свобода жодним чином не заохочується на українських науково-освітніх теренах.
- Ми також мусимо визнати, що в Україні не створено ефективної системи розпізнавання, заохочення та винагородження наукових талантів. Здібні, щедро обдаровані студенти й молоді науковці в Україні існують, проте не існує результативних державних програм їх пошуку, виокремлення, надання їм можливості продовжити навчання в кращих українських і закордонних університетах. Громіздка, адміністративно вбудована національна експертиза наукових здобутків дуже часто не перешкоджає появі фіктивних кандидатів і докторів наук.

На основі наведеного вище ми висловлюємо своє переконання в тому, що реформа національної науки та освіти має відповідати сучасним вимогам суспільства. Вона повинна унеможливити приниження гідності української інтелігенції, наукової еліти, покласти край авторитарним методам керівництва у сфері науки та освіти. В переліку необхідних змін найважливішою ми вважаємо запровадження університетської автономії — однієї з історичних підвалин демократії в Європі. Університетська автономія сприятиме:

- реальному зв'язку академічної та вузівської науки,
- підвищенню стандартів інтелектуальної творчості,
- підвищенню якості підготовки фахівців та їхньої відповідальності перед суспільством,
- реалізації курсу України на європейську інтеграцію.

Сподіваємось, що український уряд якнайшвидше вступить у діалог з інтелектуальною громадою в Україні щодо питань системних реформ у науці та освіті.

